

MIHAILS BULGAKOVŠ

MEISTARS
UN
MARGARITA

No krievu valodas tulkojis
Ojārs Vācietis

821.161.1-31
Bu 286

Михаил Афанасьевич Булгаков
МАСТЕР И МАРГАРИТА

Artūra Bērziņa grāmatas un vāka dizains

Grāmatas teksts sagatavots pēc 2000. gada izdevuma

Mihails Bulgakovs
MEISTARS UN MARGARITA

Apgāda vadītāja *Vija Kilbloka*
Projekta vadītāja *Bārbala Simsons*
Korektore *Elīna Strautiņa*
Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. L-4472.
Booksfactory

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana
vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums.
Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

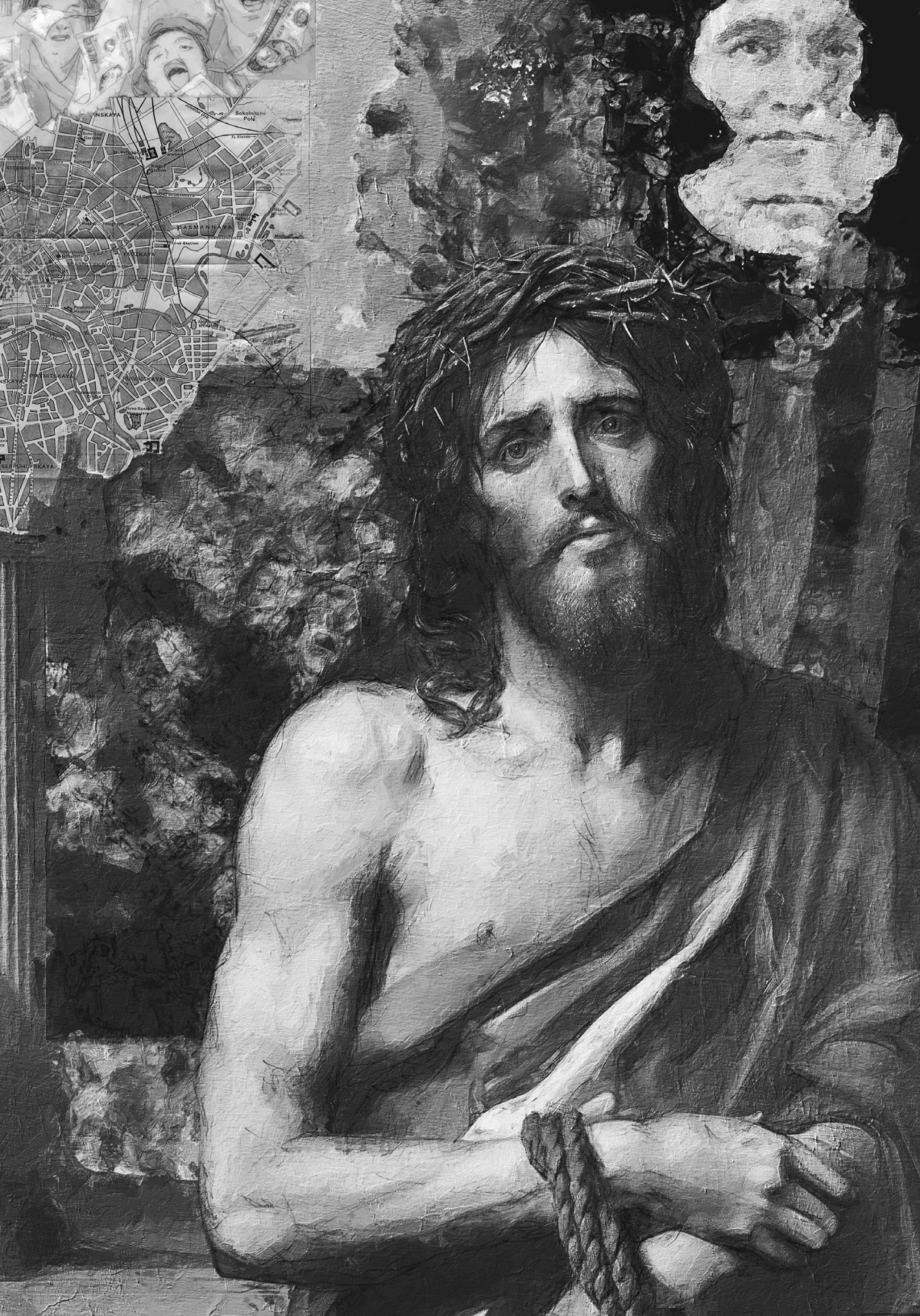
© Ojārs Vācietis, tulkojums latviešu valodā, 1979
© Izdevums latviešu valodā, mākslinieciskais noformējums, Apgāds Zvaigzne ABC, 2024
ISBN 978-9934-32-829-9

... kas, beidzot, esi tu?

– Es – spēka daļa, kas mūžam ļaunu grib
un mūžam dara labu.

Gēte. "Fausts"

1. DAĞA

1. NODAĻA

NEKAD NESARUNĀJĒTIES AR NEPAZĪSTAMIEM

Reiz pavasarī, neredzēti karsta saules rieta laikā, Maskavā, pie Patriarhu dīķiem, parādījās divi pilsoņi. Viens no viņiem, pelēkā vasaras uzvalkā ģērbies, bija mazs augumā, apaļīgs, ar pliku pauri, pieklājīga izskata platmali nesa rokā, saņēmis aiz ielocījuma, bet uz viņa gludi skūtās sejas bija novietotas neiedomājami lielas brilles melnos raga rāmjos. Otrs – plecīgs, rūsganmatains, čirkains jauns cilvēks ar pakausī atbīdītu rūtainu naģeni – bija kovboju kreklā, saņurcītās, baltās biksēs un melnās čibiņās.

Pirmais nebija neviens cits kā Mihails Aleksandrovičs Berliozs, priekšsēdētājs vienā no lielākajām Maskavas literātu asociācijām, saīsināti – MASLITASS, un bieza literārā žurnāla redaktors, bet viņa jaunais pavadonis – dzejnieks Ivans Nikolajevičs Ponirevs, pazīstams ar pseidonīmu Bezpajumtnieks.

Nonākuši tik tikko zaļot sākušo liepu paēnā, rakstnieki vispirms metās pie raibi izkrāsotās būdas ar uzrakstu “Alus un atspirdzinoši dzērieni”.

Jā, jāatzīmē šī baismīgā maija vakara pirmā dīvainība. Ne tikai pie būdas, bet visā Mazās Bronnajas ielai paralēlajā alejā nebija neviena cilvēka. Tajā stundā, kad, šķita, vairs nav ko elpot, kad saule, Maskavu nokveldējusi, sausā dūmakā gāzās lejā kaut kur aiz Dārzu loka, neviens ne nāca zem liepām, ne sēdās uz sola, aleja bija tukša.

– Dodiet narzānu, – Berliozs palūdza.
– Narzāna nava, – sieviete būdā atbildēja un nez kāpēc apvainojās.

– Alus ir? – čerkstošā balsī painteresējās Bezpajumtnieks.

– Alu atvedīs pret vakaru, – sieviete atbildēja.

– Bet kas ir? – jautāja Berliozs.

– Aprikožu dzēriens, tikai silts, – teica sieviete.

– Dodiet, dodiet, dodiet šurpl...

Aprikožu dzēriens stipri putoja, un visapkārt iesmaržojās pēc frizētavas. Padzērušies literāti uzreiz sāka žagoties, samaksāja un apsēdās uz sola – ar sejām pret diķi un mugurām pret Bronnajas ielu.

Tad notika otra dīvainība, kas attiecās uz vienu pašu Berliozu. Viņš pēkšņi pārstāja žagoties, sirds viņam salēcās un uz mirkli kaut kur iekrita, pēc tam atgriezās, bet ar tādu kā trulu adatu iekšā. Turklāt Berliozu pārņēma nepamatotas, bet tik stipras bailes, ka viņam gribējās tūlīt bēgt no Patriarhu diķiem, ko nagi nes. Berliozs skumīgi atskatījās, nevarēdams saprast, kas viņu tā pārbiedējis. Viņš nobālēja, noslaucīja pieri ar kabatlakatiņu, paspēja nodomāt: “Kas ar mani notiek? Tas nu nekad nav bijis... sirds streiko... būšu pārpūlējies. Vajadzēs visu mest pie velna un prom uz Kislovodsku...”

Un tad tveicīgais gaiss viņa priekšā sabiezēja un no šī gaisa saaudās dikti jocīga izskata caurspīdīgs pilsonis. Uz mazās galveles žokejcepurīte, mugurā rūtaina, pašaura, plāna žaketīte... Pilsonis tā ap asi garumā, bet pleci šauri, pats vājš, un fizionomija, lūdzu iegaumēt, ņirdzīga.

Berliozs savā dzīvē pie neparastām parādībām nebija pieradis. Vēl vairāk nobālēdams, viņš ieplēta acis un apjukumā nodomāja: “Tas nevar būt!...”

Bet tas patiešām bija, un garais pilsonis, kam var cauri redzēt, nepieskardamies zemei, šūpojās viņa priekšā te pa kreisi, te pa labi.

Tad šausmas pārņēma Berliozu tiktāl, ka viņš aizvēra acis. Bet, kad viņš tās atvēra, viss bija beidzies, dūmaka izklīdusi, rūtainais izčibējis un pie viena arī neasā adata no sirds.

– Fu tu velns! – iesaucās redaktors. – Zini, Ivan, mani no karstuma tik tikko trieka neķēra! Bija pat kaut kas halucinācijai līdzīgs. – Viņš mēģināja pasmieties, bet acis vēl bija tramīgums un drebēja rokas.

Taču viņš pamazām nomierinājās, apvēdinājās ar kabatlakatu un, diezgan žirgti pasacījis: “Nu, tā tad...” – atgriezās pie sarunas, ko bija pārtraukusi atspirdzināšanās.

Saruna, kā vēlāk noskaidrojās, bija par Jēzu Kristu. Redaktors nākošās žurnāla burtnīcas vajadzībām bija pasūtījis dzejniekam lielu antireliģisku poēmu. Šo poēmu Ivans Nikolajevičs arī sacerēja, pie tam ļoti īsā laikā, taču, par nožēlošanu, redaktoru tā neapmierināja. Galveno savas poēmas varoni, tas ir, Jēzu, Bezpajumtnieks bija notēlojis ļoti tumšās krāsās, bet, neskatoties uz to, pēc redaktora domām, poēma bija jāraksta no jauna. Tagad redaktors lasīja dzejniekam tādu kā lekciju par Jēzu, lai apskaidrotu poēmas galveno kļūdu. Grūti pateikt, kas īsti iegāzis Ivanu Nikolajeviču – viņa talanta tēlošanas spēja vai aprakstāmā jautājuma pilnīga nezināšana –, bet Jēzus viņa notēlojumā bija iznācis nu gluži kā dzīvs, kaut arī nepievilcīgs personāžs. Berliozs savukārt gribēja pierādīt dzejniekam, ka galvenais nav tas, kāds Jēzus bija, labs vai slikts, bet tas, ka Jēzus kā personība uz pasaules vispār nekad nav bijis un visi nostāsti par viņu – vienkārši izdomājumi, paši parastākie mīti.

Jāpiezīmē, ka redaktors bija izglītots cilvēks un savā runā ļoti prasmīgi atsaucās uz senajiem vēsturniekiem, piemēram, uz slaveno Aleksandrijas Filonu, uz spoži izglītoto Josefu Flāviju, kuri nekad ne ar pušplēstu vārdu nav pieminējuši Jēzu. Demonstrēdams solidu erudīciju, Mihails Aleksandrovičs, starp citu, paziņoja dzejniekam arī to, ka slaveno Tacita “Annāļu” piecpadsmitās grāmatas

44-ās nodaļas vieta, kurā runāts par Jēzus sodīšanu ar nāvi, nav nekas cits kā viltots vēlākiestarpinājums.

Dzejnieks, kuram viss redaktora sacītais bija jaunums, uzmanīgi klausījās Mihailā Aleksandrovičā, cieši pievērsis viņam savas kustīgās, zaļās acis, un tikai pa reizei iežagojās, čukstus lādēdams aprikožu dzērienu.

– Nav nevienas Austrumu reliģijas, – sacīja Berliozs, – kurās, kā likums, šķīsta jaunava nelaistu pasaulē dievu. Un kristieši, neko jaunu neizdomādami, taisni tāpat radīja savu Jēzu, kas īstenībā nekad nav dzīvojis. Lūk, tieši tam vajag veltīt galveno uzmanību...

Berliozas augstais tenors skanēja tukšajā alejā, un, jo vairāk Mihails Aleksandrovičs iedziļinājās tajos džungļos, kur sprandu nenolauzt var tikai ļoti izglītots cilvēks, jo vairāk un vairāk interesanta un derīga uzzināja dzejnieks gan par ēģiptiešu žēlīgo dievu Ozīrisu, Debess un Zemes dēlu, gan par fenīkiešu dievu Tammuzu, gan par Marduku, gan pat par mazāk pazīstamo vareno dievu Vičilopočtli, kuru reiz sevišķi pielūguši acteki Meksikā.

Un tieši tajā brīdī, kad Mihails Aleksandrovičs stāstīja dzejniekam, kā acteki veidojuši Vičilopočtli figūriņu, alejā parādījās pirmais cilvēks.

Vēlāk, kad, atklāti runājot, viss jau bija garām, dažādas iestādes sniedza savas ziņas par šī cilvēka izskatu. To savstarpējais salīdzinājums nevar neradīt izbrīnu. Pirmās no tām liecina, ka cilvēks bijis maza auguma, zelta zobiem un pieklibojis ar labo kāju. Otrās – cilvēks bijis milzīga auguma, platina plombām mutē un klība bijusi kreisā kāja. Trešās ziņas vislakoniskākās – nekādu sevišķu pazīmju vispār nav bijis.

Jāatzīst, ka neviena no šīm ziņām nekur neder.

Vispirms jau aprakstītais nebija klībs ne ar labo, ne ar kreiso kāju, augums nebija ne sīks, ne milzīgs, bet vienkārši – garš. Kas attiecas uz zobiem, tad kreisajā pusē viņam bija platina, bet labajā – zelta kronīši. Viņš bija pelēkā, dārgā uzvalkā, tādas pašas krāsas

ārzemju korpēs. Pelēkā berete bramanīgi atbīdīta uz vienas auss, padusē spieķis ar pūdeļa galvas izskatā veidotu rokturi. Pēc izskata viņam varēja dot gadu četrdesmit. Mute tāda kā šķība.

Noskuvies gludi. Tumšmatis. Labā acs melna, kreisā nez kāpēc zaļa. Uzacis melnas, tikai viena augstāka par otru. Vārdu sakot – ārzemnieks.

Iedams garām soliņam, uz kura sēdēja redaktors ar dzejnieku, ārzemnieks paškielēja uz tiem, apstājās un negaidīti nosēdās uz blakussoliņa, pāris metru no tiem.

“Vācietis,” nosprieda Berliozs.

“Anglis,” nodomāja Bezpajumtnieks, “un, padomā tikai, cimdos viņam nemaz nav karsti.”

Bet ārzemnieks pārļaida skatu augstajām mājām, kas kvadrāta veidā apņēma dīķi, un varēja manīt, ka šo vietu viņš redz pirmoreiz un viņu tā ir ieinteresējusi.

Viņš paskatījās uz augšējiem stāviem, kuru stiklos žilbinoši spīdēja atspulgos salūzusī un Mihailam Aleksandrovičam tagad jau uz visiem laikiem rietošā saule, pēc tam pavērsa skatu zemāk, kur stikli jau lēnām tumsa, nezina par ko pasmaidīja, samiedza acis, uzlika rokas uz spieķa gala un atspieda zodu rokās.

– Ivan, – Berliozs sacīja, – tu esi ļoti labi un satīriski notēlojis, piemēram, Dieva bērna Jēzus piedzimšanu, bet tur jau tas suns ir aprakts, ka vēl pirms Jēzus bija dzimusi vesela rinda Dieva bērnu, teiksim, frīģiešu Atijs, vai, pareizāk sakot, neviens no viņiem nav ne dzimis, ne bijis, tajā skaitā arī Jēzus, un tev vajag aprakstīt nevis dzimšanu un, teiksim, gudros no Austrumiem, bet gan visas bezjēdzīgās baumas par pašu piedzimšanu... Citādi pēc taviem vārdiem iznāk, ka viņš tiešām ir piedzimis...

Tajā brīdī Bezpajumtnieks vēlreiz mēģināja apvaldīt mokošās žagas, aizturēja elpu, rezultātā nožagojās vēl skaļāk un žēlabaināk – un Berliozs pārtrauca savu stāstāmo, jo ārzemnieks pēkšņi piecēlās un devās pie rakstniekiem.

Tie izbrīnā skatījās uz nācēju.

– Atvainojiet, lūdzu, – pienācējs ierunājās ar ārzemnieka akcentu, taču vārdus nekropļodams, – ka es, nebūdams pazīstams, atļaujos... bet jūsu zinātniskās pārrunas temats ir tik interesants, ka...

Viņš pieklājīgi noņēma bereti, un abiem draugiem nekas cits neatlika kā celties kājās un paklanīties.

“Nē, drīzāk jau francūzis...” nosprieda Berliozs.

“Polis?...” nodomāja Bezpajumtnieks.

Jāpiebilst, ka jau ar pirmajiem vārdiem ārzemnieks atstāja uz dzejnieku visriebīgāko iespaidu, bet Berliozam viņš gandrīz vai iepatikās, tas ir, ne nu iepatikās, bet... kā to labāk pateikt... ieinteresēja.

– Vai atļausit man apsēsties? – ārzemnieks laipni jautāja, uzrunāti nevilšus pavirzījās katrs uz savu pusi, ārzemnieks apsēdās vidū starp abiem un tūlīt iesaistījās sarunā. – Ja es nepārklāusjos, jūs izteicāt domu, ka Jēzus nekad nav uz pasaules bijis? – pievērsis Berliozam savu kreiso zaļo aci, ārzemnieks jautāja.

– Nē, jūs neesat pārklāusījies, – pieklājīgi atbildēja Berliozs, – tieši tā es teicu.

– Ak, cik interesanti! – ārzemnieks iesaucās.

“Kāda vella pēc viņam to vajag?” nodomāja Bezpajumtnieks un sabozās.

– Un jūs savam sarunu biedram piekritāt? – painteresējās ārzemnieks, pievērsdamies Bezpajumtniekam.

– Par visu banku! – tas atbildēja, kā vienmēr izsacīdamies puķaini un figurāli.

– Pārsteidzoši! – nelūgtais sarunu biedrs iesaucās, nez kāpēc zaglīgi palūkojās visapkārt un pusbalsī turpināja: – Piedodiet manu uzmācību, bet es sapratu, ka jūs, nemaz nerunājot par visu citu, arī Dievam neticat. – Viņš sataisīja izbijušās acis un piemetināja: – Zvēru, ka nevienam nesacīšu!

– Jā, mēs neticam Dievam, – pasmaidījis par intūrista izbailēm, Berliozs atbildēja, – bet par to pie mums var runāt pilnīgi brīvi.

Ārzemnieks atgāzās pret sola atzveltni un pat iespiedzās aiz ziņkārības:

– Jūs esat ateisti?!

– Jā, mēs esam ateisti, – Berliozs smaidīdams atbildēja, bet Bezpajumtnieks noskaitās un nodomāja: “Ko tas ārzemju sprukstiņš piesienas!”

– Ak, cik brīnišķīgi! – iesaucās savādaais ārzemnieks un sāka grozīt galvu, te uz vienu, te uz otru literātu skatīdamies.

– Mūsu valstī ateisms nevienā izbrīnu neizsauc, – diplomātiski pieklājīgi paskaidroja Berliozs, – vairums mūsu iedzīvotāju apzinīgi un jau sen ir pārstājuši ticēt pasaciņām par Dievu.

Tad ārzemnieks iztaisīja tādu triku: piecēlās kājās un paspieda pārsteigtajam redaktoram roku, sacīdams šādus vārdus:

– Atļaujiet jums pateikties no visas sirds!

– Par ko tad īsti jūs viņam pateiciaties? – acis mirkšķinādams, painteresējās Bezpajumtnieks.

– Par ļoti svarīgām ziņām, kuras man kā ceļotājam ir bezgala interesantas, – daudznozīmīgi pacēlis pirkstu, paskaidroja aizrobežu savādnieks.

Svarīgās ziņas acīmredzot uz ceļotāju bija atstājušas spēcīgu iespaidu, jo viņš pārļaida skatienu mājām, it kā baidīdamies ieraudzīt katrā logā pa ateistam.

“Nē, anglis viņš nav...” nodomāja Berliozs, bet Bezpajumtnieks nodomāja: “Interesanti zināt, kur viņš tik labi krieviski iemanījies!” – un atkal sabozās.

– Bet, ja drīkst jautāt, – pēc sasprindzinātām pārdomām ārzemju viesis ierunājās, – ko tad darīt ar Dieva esamības pierādījumiem, kuru, cik zināms, ir veseli pieci?

– Diemžēl, – līdzcietīgi atbildēja Berliozs, – neviens no tiem nav plika graša vērts, un cilvēce sen tos ir noglabājusi arhīvā. Jūs taču piekritīsiet, ka prāta sfērā nekāds Dieva esamības pierādījums nevar pastāvēt.

– Bravo! – ārzemnieks iekliedzās. – Bravo! Jūs pilnībā atkārtojāt tā rosīgā veča Imanuela domas šinī jautājumā. Bet ir viens kuriozs: viņš nolīdzināja līdz ar zemi visus piecus pierādījumus, lai vēlāk, it kā pats par sevi smiedamies, radītu pats savu – sesto pierādījumu.

– Kanta pierādījums, – ar smaidiņu uz lūpām iebilda izglītotais redaktors, – arī nav pārliecinošs. Ne velti Šillers teica, ka tikai vergiem der Kanta prātojumi, bet Strauss gluži vienkārši smējās par šo pierādījumu.

To teikdams, Berliozs domāja: “Bet, beigu beigās, kas viņš tāds ir? Un kāpēc tik labi runā krieviski?”

– Vajadzētu šo Kantu ņemt un par tādiem pierādījumiem uz gadiņiem trim iespundēt Solovkos! – negaidīti spēra vaļā Ivans Nikolajevičs.

– Ivan! – sakaunējies nočukstēja Berliozs.

Bet priekšlikums – iespundēt Kantu Solovkos – ārzemnieku ne tikai nepārsteidza, bet radīja viņā pat sajūsmu.

– Pareizi, pareizi, – viņš iesaucās, un Berliozam pievērstā zaļā kreisā acs iespīdējās, – tur viņam ir īstā vieta! Es jau toreiz pie brokastīm viņam teicu: “Tā nu ir jūsu darīšana, profesors, bet tas, ko jūs esat izdomājis, nav visai sakarīgi. Var jau būt, ka tas ir gudri, bet šausmīgi nesaprotami. Jūs apsmies.”

Berliozs iepleta acis. “Pie brokastīm... Kantam?... Ko viņš tur tādu gvelž?” Berliozs nodomāja.

– Taču, – svešzemnieks turpināja, nelikdamies ne zinis par Berliozas izbrīnu un pievērsdamies dzejniekam, – aizsūtīt viņu uz Solovkiem nav iespējams tādēļ, ka vairāk nekā simt gadu viņš atrodas par Solovkiem daudz tālākā vietā un izdabūt viņu no turienes nekādi nevar, ticiet man.

– Žēl! – kasīgais dzejnieks nerimās.

– Man arī žēl, – aci spīdinādams, svešais piekrita un turpināja: – Man, redzat, nedod miera tāds jautājums: ja reiz Dieva nav, kas tad vada cilvēka dzīvi un vispār visu kārtību zemes virsū?

– Pats cilvēks vada, – Bezpajumtnieks ātri un dusmīgi atbildēja uz šo, jāatzīst, ne visai skaidro jautājumu.

– Piedodiet, – nepazīstamais maigi atbildēja, – lai vadītu, ir vajadzīgs daudz maz precīzs plāns kaut cik pieklājīgam laika posmam. Ja atļauts jautāt, kā cilvēks var vadīt, ja viņš ne tikai nav spējīgs sastādīt kaut kādu plānu smieklīgi īsam laika posmam, teiksim, tūkstoš gadiem, bet nevar būt drošs pat par savu nākamo dienu? Patiešām, – te nepazīstamais pagriezās pret Berliozu, – iedomājieties, ka jūs sākat, piemēram, vadīt, rīkot citus un pats sevi, vispār sākat jau pilnīgi iejusties un pēkšņi... khe... khe... khe... jums ir plaušu sarkoma... – te ārzemnieks nosmaidīja tik saldi, it kā domas par plaušu sarkomu sagādātu viņam baudu, – jā, sarkoma, – miegdams acis kā runcis, viņš atkārtoja skanīgo vārdu, – un jūsu valdīšanas laiks ir cauri! Neviena cita liktenis, atskaitot jūsu pašu, jūs vairs neinteresē. Mājinieki sāk jums melot, jūs, juzdami, ka labi nav, metaties pie gudriem ārstiem, pēc tam pie šarlatāniem, gadās pat – pie zīlniecēm. Bet tam visam nav nekādas nozīmes, jūs pats to zināt. Un viss beidzas traģiski: tas, kuram vēl nesen šķita, ka viņš kaut ko vada vai pārvalda, nekustīgi guļ koka kastē, un tuvinieki, saprazdami, ka no guļošā vairs nekāda labuma nebūs, iebāž to krāsni un sadedzina; gadās arī vēl sliktāk: tikko cilvēks sataisījies braukt uz Kislovodsku, – te ārzemnieks piemiedza aci uz Berliozas pusi, – kas var būt vēl vienkāršāk, bet pat to viņš nevar, tāpēc ka pēkšņi nezina kāpēc paslīd un pakļūst zem tramvaja. Vai tiešām jūs teiksiet, ka viņš pats sevi uz visu to vadīja? Vai pareizāk tomēr nebūs domāt, ka viņu vadīja pavisam cits spēks? – Te nepazīstamais iesmējās savādiem smieklīgiem.

Berliozs ar milzīgu uzmanību klausījās nepatīkamo stāstījumu par sarkomu un tramvaju, un kaut kādas nemierīgas domas sāka viņu mocīt. “Viņš nav ārzemnieks! Nav ārzemnieks!” Berliozs domāja. “Viņš ir visai dīvains subjekts... Bet kas tad, galu galā, viņš ir?”

– Es redzu, ka jūs vēlaties smēķēt, – nepazīstamais negaidīti uzrunāja Bezpajumtnieku. – Ko īsti jūs smēķējat?

– Vai tad jums ir visādas markas? – drūmi jautāja dzejnieks, kuram papiroši bija beigušies.

– Ko tieši jūs smēķējat? – nepazīstamais atkārtoja.

– “Mūsu marku”, – nikni atbildēja Bezpajumtnieks.

Nepazīstamais tūlīt izvilka no kabatas etviju un piedāvāja Bezpajumtniekam.

– “Mūsu marka”.

Redaktoru un dzejnieku ne tik daudz pārsteidza tas, ka etvijā bija tieši “Mūsu marka”, cik etvija pati. Tā bija milzīgi liela, tīra zelta, un, atverot vāku, ar zilu un baltu uguni nozibsnīja briljanta trīsstūrītis.

Literātiem iešāvās prātā katram sava doma. Berliozam: “Nē, tomēr ārzemnieks!” – bet Bezpajumtniekam: “Velns ar ārā! Vai ne?”

Dzejnieks un etvijas īpašnieks aizsmēķēja, bet Berliozs, kā jau nesmēķētājs, atteicās.

“Vajadzēs viņam iebilst tā,” nolēma Berliozs, “labi, cilvēks ir mirstīgs, par to neviens nestrīdas, bet lieta ir tāda, ka...”

Taču šos vārdus viņš nepaspēja pateikt, jo ierunājās ārzemnieks:

– Jā, cilvēks ir mirstīgs, bet tas būtu mazākais. Ļaunāk, ja viņš dažreiz mirst pavisam negaidīti, tur tas joks. Viņš nemaz nevar pateikt, ko šovakar darīs.

“Jautājums ir pavisam kaut kā ačgārni...” nodomāja Berliozs un iebilda:

– Tagad gan jūs pārspilējat. Šovakars man ir vairāk vai mazāk skaidrs. Saprotams, ja uz Bronnajas ielas ķieģelis neuzkrīt uz galvas...

– Nevienam un nekad, – uzstājīgi pārtrauca nepazīstamais, – ne no šā, ne no tā ķieģeļi uz galvas nekrīt. Katrā ziņā es varu derēt, ka jums tas nedraud. Jūs mirsit citādā nāvē.

– Varbūt jūs zināt, kādā tieši? – ar neslēptu ironiju apvaicājās Berliozs, tādā veidā iekuldami patiešām bezjēdzīgā sarunā. – Un pateiksiet man to?

– Labprāt, – nepazīstamais atsaucās. Viņš noskatīja Berliozu no galvas līdz kājām, it kā taisītos viņam šūt uzvalku, un caur zobiem nomurmināja kaut ko apmēram tādu: “Viens, divi... Merkurs blakusmājā... Mēness nozūd... seši–nelaime... vakars–septiņi...” – un skaļi un priecīgi paziņoja: – Jums nogriezīs galvu!

Bezpajumtnieks mežonīgā naidā izbolīja acis uz izaicinošo svešinieku, bet Berliozs ar sāju smīnu noprasīja:

– Bet kas tieši? Ienaidnieki? Interventi?

– Nē, – sarunu biedrs atbildēja, – krievu sieviete, komjauniete.

– Hmm... – svešinieka nelāgā joka saērcināts, Berliozs noīdēja, – tas nu gan, atvainojiet, ir maz ticams.

– Atvainojiet arī mani, – ārzemnieks atbildēja, – bet tā tas ir. Jā, es gribētu jums pajautāt, ko jūs darīsīt šovakar, ja nav noslēpums.

– Noslēpuma nav. Tūlīt es iegriezīšos mājās Dārza ielā, bet pēc tam pulksten desmitos vakarā MASLITASĀ notiks sēde – un es to vadīšu.

– Nē, tas nu nekādi nevar notikt, – stingri iebilda ārzemnieks.

– Kāpēc, apžēlojieties?

– Tāpēc, – atbildēja ārzemnieks un ar piemiegtām acīm paskatījās debesīs, kur, juzdami tuvojošos vakara vēsumu, bez skaņas lidinājās melni putni, – ka Annuška jau saulpuķu eļļu ir nopirkusi un ne tikai nopirkusi, bet jau pat arī izlaistījusi. Ta ka sēde nenotiks.

Šinī brīdī pavisam saprotamu iemeslu dēļ zem liepām iestājās klusums.

– Piedodiet, – pēc brītiņa ierunājās Berliozs, laiku pa laikam uzmezdams skatu muļķīgi plāpājošajam ārzemniekam, – kāds tam sakars ar saulpuķu eļļu... un kas tā par Annušku?

– Saulpuķu eļļa te būtu tādā sakarībā, – pēkšņi ierunājās Bezpajumtnieks, acīmredzot nolēmis, ka laiks pieteikt karu nelūgtajam sarunu biedram, – vai jums, pilsoni, kādreiz nav nācies pabūt tur, kur ārstē garīgi slimos?

– Ivan!... – klusi iesaucās Mihails Aleksandrovičs.

Bet ārzemnieks nemaz neapvainojās, smējās pavisam priecīgi.

– Ir, ir nācies un ne vienu reizi vien! – viņš iesaucās smie-
damies, bet no dzejnieka nenovērsdams nesmejošās acis. – Kur
tikai man nav nācies būt! Žēl tikai, ka es neiedomājos pajautāt
profesoram: kas tas ir – šizofrēnija? Tā ka uzziniet gan pats to no
viņa, Ivan Nikolajevič!

– Kā jūs zināt, kā mani sauc?

– Apžēlojieties, Ivan Nikolajevič, kurš tad nu jūs nepazīst! – Un
ārzemnieks izvilka no kabatas “Ļiteraturnajas Gazetas” vakardie-
nas numuru, un Ivans Nikolajevičs pašā pirmajā lappusē ierau-
dzīja savu attēlu un zem tā savus paša dzejoļus. Bet vēl vakar tā
iepriecējušais slavas un popularitātes pierādījums šoreiz dzejnieku
nemaz neiepriecināja.

– Es atvainojos, – viņš teica, un viņa seja satumsa, – vai jūs
nevarētu vienu mirkliņi pagaidīt? Man biedram jāpasaka daži vārdi.

– O, ar lielāko prieku! – nepazīstamais iesaucās. – Šeit zem
liepām ir tik labi, un es turklāt nekur nesteidzos.

– Zini ko, Miša, – nočukstēja dzejnieks, kad bija pasaucis Ber-
liožu maliņā, – viņš nav nekāds intūrists, bet spiegs. Viņš ir pie
mums ielavījies krievu emigrants. Pieprasi viņam dokumentus,
citādi izspruks...

– Tu tā domā? – satraukti atčukstēja Berliozs, bet pats no-
sprieda: “Viņam taisnība!”

– Tici man, – dzejnieks šņāca viņam ausī, – viņš tikai izlie-
kas par muļķīti, lai no mums kaut ko izvilinātu. Dzirdēji, kā viņš
krieviski runā, – čukstēja dzejnieks, ar vienu aci sekodams, lai
nepazīstamais neaizmūk, – iesim aizrūsim, citādi izspruks...

Un dzejnieks aiz rokas vilka Berliožu atpakaļ pie sola.

Nepazīstamais nesēdēja, bet bija piecēlies un turēja rokā kaut
kādu grāmatiņu tumšpelēkos vākos, aploksni no bieza, laba papīra
un vizītkarti.

– Piedodiet, ka es mūsu strīda karstumā biju piemirsis stādīties
priekšā. Te būs mana vizītkarte, pase un uzaicinājums ierasties

Maskavā uz konsultāciju, – droši teica nepazīstamais, cieši skatīdamies abos literātos.

Tie samulsa. “Velns, visu noklausījies...” nodomāja Berliozs un ar laipnu žestu lika manīt, ka dokumentu uzrādīšana nemaz nav vajadzīga. Kamēr ārzemnieks sniedza tos redaktoram, dzejnieks paspēja izlasīt uz vizītkartes uzdrukāto vārdu “profesors” un uzvārda pirmo burtu – dubulto “V”.

– Ļoti patīkami, – pa to laiku murmināja samulsušais redaktors, un ārzemnieks bāza dokumentus kabatā.

Nu viss bija noskaidrojies, un visi trīs atkal apsēdās uz sola.

– Jūs par konsultantu esat pie mums ielūgts, profesor? – jautāja Berliozs.

– Jā, par konsultantu.

– Vai jūs esat vācietis? – painteresējās Bezpajumtnieks.

– E-es? – profesors pārjautāja un kļuva domīgs. – Jā, laikam jau vācietis... – viņš teica.

– Krieviski jūs runājat uz ūsiņu, – atzina Bezpajumtnieks.

– O, es vispār protu ļoti daudz valodu, – profesors atbildēja.

– Un kas ir jūsu specialitāte? – apvaicājās Berliozs.

– Mana specialitāte ir melnā maģija.

“Vēl kaut kas!...” pazibēja Mihaila Aleksandroviča galvā.

– Un... un jūs par konsultantu šajā specialitātē ataicināja? – viņš rīstīdamies jautāja.

– Jā, šajā specialitātē, – apstiprināja profesors un paskaidroja:

– Valsts bibliotēkā pie jums ir atrasti Aurilakas Herberta rokrakstu oriģināli no desmitā gadsimta. Nu, un man ar tiem jātiek galā. Es esmu vienīgais speciālists pasaulē.

– A-ā! Jūs esat vēsturnieks? – ar lielu iekšēju atvieglojumu un cieņu jautāja Berliozs.

– Jā, es esmu vēsturnieks, – zinātnieks atbildēja un pilnīgi ne no šā, ne no tā piemetināja: – Šovakar pie Patriarhu dīķiem būs interesants notikums.

Redaktors ar dzejnieku kārtējoreiz nobrīnījās, bet profesors ar žestu paaicināja tos pie sevis un, kad tie bija pieliekušies pie viņa, pačukstēja:

– Iegaumējiet, ka Jēzus ir bijis!

– Saprotiet, profesor, – ar samocītu smaidu atsaucās Berliozs, – mēs cienām jūsu bagātās zināšanas, bet mums šinī jautājumā ir cits viedoklis.

– Bet nevajag nekādu viedokļu, – atbildēja dīvainais profesors, – vienkārši viņš ir bijis, un cauri.

– Bet ir taču vajadzīgi kaut kādi pierādījumi... – iesāka Berliozs.

– Nekādi pierādījumi nav vajadzīgi, – atbildēja profesors un ierunājās klusā balsī, turklāt akcenta viņam vairs nebija: – Viss ir vienkārši: baltā, asinssarkani oderētā apmetnī...